

*О. В. Красовська,
вчений секретар, канд. екон. наук*

Роль комерційних банків України у фінансуванні інноваційної діяльності

На сьогоднішній момент ні в кого не викликає сумнівів твердження, що адекватне фінансове забезпечення є запорукою безперервного та ефективного функціонування будь-якої сфери і, в тому числі, інноваційної. Хронічний дефіцит державного бюджету України, низька ефективність діяльності інноваційних фондів, фінансових компаній та інших фінансово-кредитних установ, недостатній для здійснення інноваційної діяльності капітал більшості вітчизняних підприємств, відсутність дієвих мотиваційних стимулів у стратегічних інвесторів ставлять успішність економічної діяльності в інноваційній сфері в залежність від ступеню залучення кредитних ресурсів банківських установ до системи фінансового забезпечення відтворювальних процесів. Тобто провідні позиції у фінансовому забезпеченні інноваційної діяльності повинні належати саме банківському кредитуванню, що зумовлено, з одного боку, роллю банків в економічному житті країни, а з другого, — посиленням фінансової конкуренції банків на відповідних ринкових сегментах [1]. Таким чином, дослідження ролі комерційних банків, які є найбільш потужними учасниками фінансового ринку, в залученні коштів до інноваційної сфери є необхідним складовим елементом вивчення

проблеми фінансового забезпечення інновацій в сучасних умовах.

Проблемою організаційно-економічного і, зокрема, фінансового забезпечення інноваційної діяльності в Україні займалася значна кількість дослідників: Александрова В. П., Андрощук Г. О., Антонюк Л. Л., Бажал Ю. М., Бондаренко О. О., Бондаренко А. Ф., Бублик С. Г., Булкін І. О., Васюренко О. В., Жилінська О. І, Жилиєв І. Б., Лапко О. О., Пасічник І. В., Притуляк Н. М., Терехов В. І. та інші. Так, роботи [2—4] присвячено функціонуванню та фінансовому забезпеченню промислових інноваційних підприємств, роботи [5—11] — бюджетному забезпеченню інноваційної діяльності. Разом з тим слід відзначити, що, незважаючи на наявність досліджень, присвячених проблемі залучення до процесу фінансування інноваційної діяльності комерційних банків ([1, 12—13] та ін.), це питання все ще досліджене недостатньою мірою, оскільки вказані роботи стосуються переважно теоретичних аспектів участі КБ в інноваційній діяльності, а аналіз існуючого стану фінансування інноваційної діяльності з боку КБ в Україні не проводиться. Тому метою нашого дослідження є аналіз участі українських комерційних банків у фінансуванні інноваційної діяльності на сучасному етапі. Для досягнення даної мети необхідно: роз-

глянути теоретичну можливість комерційних банків виступати в ролі фінансового джерела інноваційної діяльності в сучасних економічних умовах України, а також рівень фінансування інноваційної сфери в Україні сукупністю комерційних банківських установ, проаналізувати участь в інноваційній діяльності окремих комерційних банків, які є найбільш типовими представниками комерційних банків України.

Нині роль комерційних банків у відновленні економіки України на новій технологічній основі значно збільшилася. Нагальні потреби підприємств не зводяться лише до традиційного кредитно-розрахункового банківського обслуговування, вони вимагають значно ширшого спектру різноманітних послуг з боку КБ, які повинні забезпечувати оптимальні умови для ефективного та прибуткового господарювання своїх клієнтів. Як відомо, в основі Шумпетеровської концепції економічного зростання лежить функціонування так званого «інноватора», тобто нового капіталу, здатного збільшувати ефективність виробництва в порівнянні з діючими технологіями шляхом використання прогресивної комбінації ресурсів. У цьому процесі банки мають здійснювати оперативне переливання ресурсів між галузями, надаючи високоліквідні ресурси (грошові кошти) потенційним інвесторам. Тобто банки повинні не лише «make money» (створювати гроші), але й здійснювати високоефективний перерозподіл реальних ресурсів на користь особливо пріоритетних галузей народного господарства, беручи на себе всю відповідальність за зроблений вибір. Іншими словами, механізм довгострокового кредитування повинен бути ключовим джерелом фінансового забезпечення інноваційної діяльності.

Оскільки довгострокове інвестування передбачає проведення перманентного моніторингу поточної діяльності підприємств, здійснюваного банками, комерційні банки фактично приймають безпосередню участь у розробці інноваційної стратегії фірм. Це зумовлює перенесення наголосів кредитної політики КБ з централізованих кредитів на самостійні ініціативи банківських об'єднань і груп з надання позик. В інноваційному середовищі банки можуть розглядатися як зовнішні, але економічно потужні суб'єкти, що виступають активними учасниками інноваційної діяльності шляхом надання довгострокових кредитів, а також безпосередніми суб'єктами інноваційного підприємництва, котрі впроваджують нововведення з метою завоювання конкурентних переваг на інвестиційному ринку. Більше того, участь в інноваційній діяльності є запорукою успіху самих банків, оскільки необхідність розширення діапазону банківських операцій об'єктивно зумовлена умовами конкурентного середовища, яке поступово складається на українському ринку. В умовах загальної економічної кризи в нашій країні традиційні кредитні банківські операції неспроможні забезпечити КБ належний рівень прибутковості, що в свою чергу поглиблює тенденції до універсалізації банківської діяльності та створення повноцінного ринку банківських послуг [1, 12—13].

Як відомо, банківська система України, започаткована після прийняття Верховною Радою України у березні 1991 року закону України «Про банки і банківську діяльність», є дворівневою і складається з Національного банку України та банків різних видів і форм власності. За станом на 1 березня 2002 року в Україні зареєстровано 187 банків, з яких фактично діяли 153 [14, с. 58].

Найбільшими серед банків є Промінвестбанк, КБ «Приватбанк», ВАТ «Укресімбанк», АППБ «Аваль», Ощадний банк України, АКБ «Укрсоцбанк».

Аналіз загальнодоступних статистичних даних, а також звітності українських КБ виявив, що інформація стосовно участі банків в інноваційній діяльності фактично відсутня. У банківських кредитних портфелях «інноваційна діяльність» як напрямок кредитування окремо не виділяється, тому зробити висновок стосовно обсягів банківського кредитування інновацій практично неможливо. Відповідно опосередкований аналіз залучення КБ до інноваційної діяльності можна проводити за трьома напрямками: аналіз динаміки питомої ваги довгострокових кредитів, наданих економіці України, та кредитів, спрямованих на інвестиційну діяльність, аналіз динаміки середньозважених річних процентних ставок.

Вибір даних напрямків зумовлений тим, що саме довгострокове кредитування є, як правило, фінансовим джерелом інновацій. Як свідчать дані табл. 1, довгострокові кредити, які повинні бути основою

фінансового забезпечення інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, становлять лише незначну частку в загальному обсязі кредитних вкладень у національну економіку [14, с. 78]. Динаміка питомої ваги довгострокових кредитів в економіку України не відрізняється чіткою тенденцією. У період 1993—1997 рр. їх питома вага коливалася в межах 10—11% і лише за останні роки вона дещо збільшилася (рис. 1). Цей факт, на нашу думку, слід розглядати як позитивний, оскільки зростання питомої ваги довгострокових кредитів свідчить про зсув пріоритетів кредитування в бік реального виробництва та інвестиційно-інноваційних проектів. Зрозуміло, що не всі довгострокові кредити використовуються в інвестиційних цілях, а у свою чергу не всі інвестиції є за своєю сутністю інноваційними. Тому для отримання точної оцінки стану фінансування інноваційної діяльності необхідно корегувати наявні дані стосовно обсягів довгострокових кредитів в бік зменшення [1].

Поряд з питомою вагою довгострокових кредитів також слід приділити увагу аналізу кредитів за їх

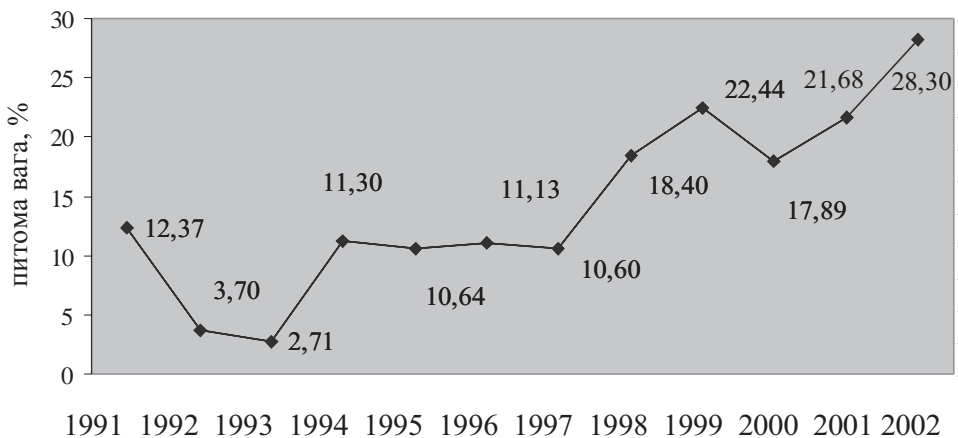

Рис. 1. Динаміка питомої ваги довгострокових кредитів, наданих економіці України

Кредити, надані банками економіці України
(заборгованість на кінець періоду, млн. грн.)*

Період	Валюта			У тому числі за видами кредитів						
	усього	національна	іноземна	короткострокових			довгострокових			
				усього	у національній валюті	в іноземній валюті	усього	питома вага довгострокових кредитів, %	у національній валюті	в іноземній валюті
1991	0,97	0,97	—	0,85	0,85	—	0,12	12,37	0,12	—
1992	27	24	3	26	23	3	1	3,70	1	—
1993	406	385	21	396	374	21	11	2,71	11	—
1994	1558	1199	359	1381	1022	359	176	11,30	176	—
1995	4078	3029	1049	3643	2664	980	434	10,64	365	69
1996	5452	4102	1350	4845	3653	1192	607	11,13	449	158
1997	7295	5195	2100	6522	4682	1840	773	10,60	513	260
1998	8873	5117	3756	7240	4438	2801	1633	18,40	679	954
1999	11787	5716	6071	9142	4714	4428	2645	22,44	1002	1643
2000	19121	10222	8899	15700	8617	7083	3421	17,89	1605	1816
2001	27792	15436	12357	21767	12717	9050	6025	21,68	2719	3306
2002	41199	23912	17287	29538	18270	11268	11661	28,30	5642	6019

* Без урахування кредитів, наданих банками, що перебувають на стадії ліквідації. Розраховано на основі даних [14, с. 88-90].

цільовим призначенням. Як свідчать дані табл. 2, питома вага кредитів, спрямованих на інвестиційну діяльність, за 1998—2002 роки постійно зменшувалася. Це дозволяє зробити невтішний висновок, що, хоча питома вага довгострокових кредитів і збільшується, вони спрямовуються не на інвестиційну та інноваційну, а на поточну діяльність. Зрозуміло, що питома вага кредитів, спрямованих на інвестиційну діяльність, серед довгострокових кредитів є значно вищою, ніж серед короткострокових, що пояснюється змістом інвестиційної діяльності (рис. 2).

Зазначимо також, що динаміка середньозважених річних процентних ставок не дає уявлення про фінансування інноваційних проєктів, але вона свідчить про загальну тенденцію розширення або, навпаки, скорочення обсягів кредитної діяльності. Тобто зменшення процентних ставок, яке відбувалося протягом останніх років, сприяє розширенню загальних обсягів фінансування і відповідно інноваційної діяльності.

Тепер перейдемо до розгляду участі українських КБ в інноваційній діяльності на прикладі декількох типових банків¹. Наприклад,

¹ Уся інформація стосовно діяльності банків базується на відкритих банківських звітах, вміщених на сайтах: www.usb.com, www.kreditprombank.com, www.ukrinbank.com, www.eximb.com.

Таблиця 2

Кредити, надані банками економіці України, за цільовими вкладеннями
(заборгованість на кінець періоду, млн. грн.) *

Період	Усього	У тому числі на діяльність						
		поточну			інвестиційну			
		усього	за видами валют		усього	питома вага, %	за видами валют	
у національній	в іноземній		у національній	в іноземній				
1. Усього								
1998	8873	7986	4735	3251	887	10,00	382	505
1999	11787	10743	5230	5514	1044	8,86	487	557
2000	19121	18048	9660	8389	1073	5,61	563	510
2001	27792	26483	14818	11765	1310	4,71	717	592
2002	41199	38868	22673	16195	2331	5,66	1239	1091
2. Короткострокові кредити								
1998	7240	7044	4351	2693	196	2,71	87	109
1999	9142	8893	4569	4324	249	2,72	145	104
2000	15700	15492	8486	7006	208	1,32	131	77
2001	21767	21520	12544	8976	247	1,13	173	75
2002	29538	29177	18014	11163	361	1,22	256	105
3. Довгострокові кредити								
1998	1633	942	384	558	691	42,31	295	396
1999	2645	1850	660	1190	795	30,06	341	453
2000	3421	2556	1173	1383	865	25,29	432	433
2001	6025	4963	2174	2789	1062	17,63	545	517
2002	1161	9691	4659	5032	1970	16,89	983	987

* Розраховано на основі даних [14, с. 100].

задекларований в самій назві Укрінбанку термін «інноваційний» стосується лише власної позиції банку у використанні новітніх банківських технологій і прогресивних банківських (!) продуктів, а не фінансування інноваційних проектів. Аналогічний зміст в поняття «інноваційності» вкладають інші банки. Для них інноваційність — використання провідних банківських технологій з метою досягнення власного успіху, а не пряме сприяння інноваційній діяльності.

Аналіз кредитного портфелю Укрінбанку за 7 років (1994–2000 рр.)

свідчить, що лише в 1996 р. на «створення нових виробництв та впровадження нових технологій» було спрямовано 1,1% загальної суми кредитів, а в 1998 р. 15,2% — на науково-виробничу діяльність. В інші роки роботи банку ніяких статей, які б мали хоча б віддалене відношення до інноваційної діяльності, не було. У 1998 р. структура клієнтів банку за галузями економіки була наступною, у %:

- фінансові послуги та інвестиційна діяльність — 9,82;
- виробництво ними нафтопродуктів та торгівля — 9,82;

РОЛЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ У ФІНАНСУВАННІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

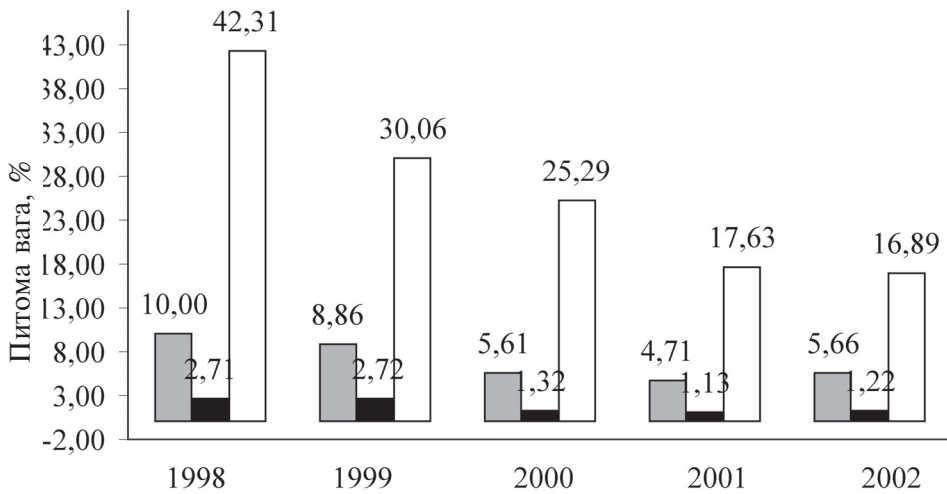

Рис. 2. Динаміка питомої ваги кредитів, спрямованих на інвестиційну діяльність, %
 (■ — в загальній сумі; ■ — у короткострокових кредитах; □ — у довгострокових кредитах)

- науково-виробнича діяльність — 15,17;
- будівництво та виробництво будматеріалів — 11,61;
- медичні послуги, виробництво та реалізація медпрепаратів — 10,72;
- оптово-роздрібна торгівля — 23,22;
- інші види діяльності — 19, 64.

Слід відзначити, що така класифікація напрямків кредитування є досить зручною для відокремлення науково-технічних проектів, які можна розглядати як частину інноваційної діяльності. Але дана класифікація, на жаль, практично не використовується банками, оскільки більшість з них проводить класифікацію кредитного портфелю, виділяючи при цьому види економічної діяльності, за якими досить важко зробити будь-які висновки стосовно того, чи стосувалися кредити інноваційної діяльності. Так, у 1998 р. кредитний портфель АТ «Укрінбанк» мав наступний вигляд, у %:

- промисловість і виробництво — 64,9;
- сільське господарство — 0,3;

- торгівля і громадське харчування — 26,9;
- фінанси, кредитування, страхування, пенсійне забезпечення — 1,3;
- будівництво — 0,8;
- транспорт і зв'язок — 0,3;
- загальна комерційна діяльність по забезпеченню функціонування ринку — 0,8;
- МТЗ та збут — 0,3;
- інше — 4,3.

При даній класифікації виділити окремо інноваційне кредитування практично неможливо. Можна припустити, що частина інноваційних проектів закладена у категорії «промисловість і виробництво», але яка саме частина — невідомо. У цьому випадку корисним може виявитися не лише загальний показник питомої ваги довгострокових кредитів, а розподіл довгострокових кредитів за видами економічної діяльності (наприклад певний відсоток довгострокових кредитів у промисловості дає змогу припустити наявність інноваційних проектів, тоді як в торгівлі таке припущення є недоречним) [15].

Одним із найбільших банків України є АКБ «Укрсоцбанк», частка кредитного портфелю якого в сумарних активах комерційних банків України складає 6,8%. Як зазначено у річному звіті банку за 1997 рік, головними пріоритетами його кредитної діяльності є «фінансова підтримка вітчизняного товаровиробника і підприємств та організацій соціального призначення, кредитування підприємницьких структур, робота яких сприяє розширенню спектра послуг, випуску промислових товарів та продуктів харчування, що користуються широким попитом, створенню і *запровадженню нових видів техніки та сучасних технологій (!)*, переобладнанню і реконструкції діючих виробництв, житловому будівництву тощо». У наступному році в річному звіті зазначено, що «кредити банку переважно спрямовувались на виробництво промислової та сільськогосподарської продукції, товарів першої необхідності, в тому числі продуктів харчування, в сферу соціальних послуг, будівництво, на збільшення та модернізацію основних фондів підприємств, розвиток торгівлі та забезпечення експортно-імпортних операцій». Тобто, як бачимо, сприяння запровадженню нових видів техніки та сучасних технологій, визнане пріоритетом в 1997 р., навіть не декларується, не говорячи вже про приділення цьому сектору особливої уваги.

У той же час слід відзначити, що Укрсоцбанк є одним із небагатьох українських банків, які здійснюють довгострокове кредитування. Хоча частка довгострокових позик банку у кредитному портфелі є порівняно невеликою, помітна тенденція до її збільшення. Так, якщо в 1997 р. вона складала 4,8% (64,1 млн. грн.), в 1998 р. — десяту частину загаль-

них кредитних вкладень (або 99,3 млн. грн.), то в 1999 р. відбулося збільшення питомої ваги довгострокових кредитів до 12,3%, а в 2000 р. цей показник дорівнював 13%. Зробити висновок стосовно фінансування науково-технічної чи інноваційної діяльності практично неможливо, оскільки ці напрямки в кредитному портфелі не виділяються. Крім того, класифікація напрямків кредитування є довільною для кожного з років. Наприклад, в 1998 р. напрямком «освіта, наука, мистецтво» віднесений до інших напрямків кредитування, на які було в загальному спрямовано 13,6% загальної суми кредитної заборгованості. У наступні роки цей напрямком окремо не виділявся. Можна припустити, що частина кредитів, спрямованих у сектор реального виробництва, мала інноваційну спрямованість, але відокремити їх від загальної кількості неможливо.

Із серпня 2002 року АКБ «Укрсоцбанк» розпочав програму довгострокового фінансування українських підприємств в рамках кредитування інноваційно-інвестиційних проектів терміном більше 1 року, спрямовану на розвиток бізнесу в реальному секторі економіки України, розширення виробництва товарів народного споживання та промислової продукції шляхом придбання підприємствами нових технологічних ліній та високотехнологічного обладнання. Програма здійснюється за підтримки Національного банку України відповідно до постанови правління НБУ № 283 від 02.08.2002 р. Пріоритетними підприємствами в рамках програми вважаються ті, які впроваджують *наукомісткі технології (!)* у виробництво, що дозволяє більш інтенсивно використовувати існуючі виробничі

потужності, стимулювати ділову та інвестиційну активність регіонів України. На даний момент важко говорити про ефективність здійснення даної програми, оскільки від її початку пройшло занадто мало часу для обґрунтованої оцінки.

Таким чином, можна зробити висновок, що АКБ «Укрсоцбанк» характеризується значним потенціалом стосовно участі в інноваційному процесі. Збільшення питомої ваги довгострокових кредитів, яке спостерігалось протягом останніх років, а також участь банку у програмі довгострокового фінансування українських підприємств в рамках кредитування інноваційно-інвестиційних проектів дає підставу сподіватися на розширення обсягів кредитування саме інноваційних проектів.

Серед відносно нових, але досить ефективно функціонуючих комерційних банків України можна виділити ВАТ «Кредитпромбанк». Своїми пріоритетами банк визначає чорну та кольорову металургію, машинобудування, харчову промисловість. Зокрема станом на 31.12.2001 р. питома вага кредитів промисловим підприємствам у портфелі Кредитпромбанку склала 74,4%, з них на частку підприємств чорної металургії припадає 34,2%, кольорової металургії — 8,6%, машинобудування — 8,9%, харчової промисловості — 12,2%, вугільної і коксохімічної промисловості — 2,7%.

У 2000 р. банк профінансував два інвестиційних проекти своїх клієнтів на суму 1,3 млн. дол. США на строк до 3 років. Кошти були використані на закупівлю виробничої лінії для концерну «А.В.К.» та придбання поліграфічного обладнання для фірми ТОВ «Такі справи». Також банком було сформовано портфель програм та інвестиційних

проектів, які потребують фінансування на суму більше 30 млн. дол. США. Діяльність Кредитпромбанку в галузі фінансування інвестиційних проектів спрямована на вирішення бізнес-завдань клієнтів, пов'язаних зі збільшенням масштабу, підвищенням ефективності діяльності та тих, які потребують капітальних вкладень, оптимізації ресурсної моделі проекту. Після проведення комплексної експертизи банк пропонує клієнту оптимальне рішення з фінансування проекту, джерелами якого можуть бути як власні кошти банку, так і кошти, залучені від інших фінансових організацій. Поряд з кредитуванням великих корпоративних клієнтів банк надає кредитні ресурси стабільно працюючим малим і середнім підприємствам незалежно від їх галузевої приналежності. Сума таких кредитів досягла на кінець 2001 року 67,4 млн. грн., або 21,9% загального розміру кредитного портфеля банку.

У 2002 році одним із головних завдань проектного фінансування для банку було збільшення частки середньо- і довгострокових кредитів у його загальному кредитному портфелі за рахунок розширення спектру послуг банку в області інвестиційного обслуговування, консалтингу, розробки і впровадження нових продуктів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності клієнтів у розрізі довгострокових бізнес-завдань. Одним із нових напрямків для банку є програма, яка розробляється, «Фінансування проектів підвищення енергоефективності», в рамках якої Кредитпромбанк співпрацює з «Українською енергосервісною компанією» («УкрЕСКО»), яка розпоряджається кредитною лінією Європейського банку реконструкції і розвитку в організації масштабного фінансування

проекту з поліпшення енергоефективності в інтересах одного з клієнтів банку. Реалізація цієї програми дозволить клієнту одержувати щорічно економічний ефект у розмірі 3 млн. дол. США за рахунок скорочення споживання енергоносіїв. Даний проект можна сміливо назвати інноваційним, і залишається лише сподіватися на його успішну реалізацію.

Досить цікавим прикладом є ВАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України» (Укрексімбанк), спеціалізацією якого є фінансування експортно-імпорتنних операцій українських підприємств. У 2001 р. 34% кредитних вкладень були спрямовані на фінансування інвестиційних програм підприємств України, перш за все підприємств-експортерів. У кредитному портфелі банку можна виділити досить високу питому вагу кредитів, спрямованих у промисловість, зокрема в 2000 р. такі кредити становили 59%, а в 2001 р. — 50% загальної суми кредитних вкладень. Але знову ж таки довідатися, чи є серед них кредити інноваційного спрямування, неможливо. Переважну частку кредитних вкладень банку (58%) складають кредити зі строком користування понад 1 рік, 39% — понад 2 роки, 22% — понад 3 роки, тобто досить значну частину кредитів складають середньо- та довгострокові кредити, які здатні виконувати функцію фінансового джерела інноваційної діяльності.

У 2001 р. в цілому було завершено реалізацію Проекту розвитку експорту (ПРЕ), який здійснювався банком згідно з Кредитною угодою між МБРР та Державним експортно-імпортним банком України від 15.05.1997 р. За цим проектом було надано кредити 19 підприємствам-експортерам, всього було підписано 49 кредитних угод, з них

17 за рахунок повторного використання коштів кредиту МБРР. Загальна сума укладених кредитних угод складає понад 88 млн. дол. США. Кредитний портфель банку згідно з проектом розвитку експорту становить 24% кредитного портфелю Укрексімбанку в іноземній валюті, а заборгованість по цих кредитах складає 2,1% заборгованості за кредитами в іноземній валюті, наданими банківською системою України суб'єктам господарювання. Слід відзначити, що кредити, надані за ПРЕ, є переважно довгостроковими: в загальному протягом дії проекту середній термін кредитування склав понад 36 місяців для інвестиційної частини кредитів та 18 місяців для кредитів, спрямованих на поповнення обігових коштів. Частка кредитів, наданих терміном до одного року, складала 7,9%, від одного до двох років — 49,7%, більше двох років — 42,4%. У 1997—2000 рр. частка інвестиційних проектів за ПРЕ становила 32%.

Отже, незважаючи на достатній потенціал українських комерційних банків для фінансування інноваційної діяльності, про що свідчить значний обсяг здійснюваних ними кредитних операцій, назвати їх активними учасниками інноваційної діяльності все ще досить важко. Проблема полягає ще й в тому, що на сучасному етапі практично неможливо оцінити реальну міру залучення банківських установ до фінансового забезпечення інноваційної сфери, оскільки звітність банків фактично не придатна для «зняття» інформації стосовно фінансування інноваційної діяльності. Статистична інформація стосовно діяльності банків не передбачає чіткого розподілу кредитного портфелю банків за напрямками. У свою чергу відкриті звіти, які публікують-

ся банками, оформлені довільним чином, класифікація напрямків кредитування обирається кожним банком на власний розсуд, при цьому вона часто змінюється із року в рік. Крім того, відсутні чіткі критерії віднесення проектів безпосередньо до інноваційних. Тому вирішити проблему дослідження ролі комерційних банків України в інноваційній діяльності в глобальному масштабі (а не на рівні окремого банку) на сучасному етапі практично неможливо (в даному випадку ми не розглядаємо ймовірність суцільного опитування банківських установ з приводу їх участі в інноваційній діяльності, оскільки, поперше, достовірність отриманої інформації може виявитися досить

низькою, по-друге, така інформація допоможе одержати лише одномоментний зріз, який буде непридатним для здійснення аналізу із врахуванням часового лагу). У разі створення уніфікованої для банків статистичної звітності, яка б враховувала специфіку фінансування інноваційної діяльності, аналіз реального рівня залучення українських КБ до інноваційних процесів можна було б здійснювати протягом певного періоду років, що в свою чергу дозволить створити гнучку систему пільг для банків, які погодяться стати справді «інноваційними», а не лише декларуватимуть цю тезу, та значно збільшити рівень фінансового забезпечення інноваційної діяльності.

1. *Васюренко О., Пасічник І.* Шляхи розвитку кредитного забезпечення інноваційної діяльності // Економіка України. — 2000. — № 2. — С. 23–28.
2. *Ланко О. О.* Інноваційна діяльність в системі державного регулювання. — К.: ІЕП НАН України, 1999. — 254 с.
3. *Бондаренко О. О.* Оптимізація інвестиційного забезпечення інноваційної складової економічного зростання в Україні: Автореф. дис... канд. екон. наук (08.02.02) / Українська академія банківської справи. — Суми, 2000. — 19 с.
4. *Антонюк Л. Л.* Венчурний капітал в системі перехідної економіки України (формування та ефективність функціонування): Автореф. дис... канд. екон. наук (08.01.01) / Київський національний економічний ун-т. — К., 1998. — 14 с.
5. *Андрощук Г.* Государственная инновационная политика // Бізнес-Інформ. — 1997. — № 1. — С. 37–40.
6. *Жилінська О. І., Буланьков В. В.* Фінансове забезпечення розвитку науки і техніки в Україні // Фінанси України. — 1996. — № 3/4. — С. 68–73.
7. *Жиляев І. Б.* Фінансування науки: підсумки виконання бюджету 1999 року // Проблеми науки. — 2000. — № 4. — С. 28–36.
8. *Терехов В. І., Шулежко М. Я.* Бюджетне фінансування науки // Там же. — 1999. — № 11. — С. 25–35.
9. *Бублик С. Г.* До аналізу проблеми фінансового забезпечення науково-технічної діяльності в Україні // Там же. — 1999. — № 8. — С. 14–23.
10. *Булкін І. А.* Украина в свете мировых тенденций государственного финансирования НИОКР // Там же. — 1998. — № 8. — С. 25–29.
11. *Булкін І. О.* Теоретико-методичне забезпечення формування державної науково-технологічної політики (аспект фінансування): Автореф. дис... канд. екон. наук (08.02.02) / НАН України; Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва. — К., 1997. — 16 с.
12. *Матвієнко П., Притуляк Н.* Комерційний банк у сфері інноваційного підприємництва // Банківська справа. — 1997. — № 3. — С. 55–61.
13. *Циганов С. А.* Інвестиційний процес і комерційні банки // Фінанси України. — 1998. — № 12. — С. 39–45.
14. *Грошово-кредитна та банківська статистика* // Вісник НБУ. — 2003. — № 9. — С. 65–150.
15. *Красовская О. В.* Роль финансовых институтов в привлечении средств в инновационную сферу на Украине // Материалы VI междунар. науч.-практ. конф. «Актуальные вопросы развития инновационной деятельности». — Симферополь: Сонат, 2002. — С. 96–99.